

УДК 342.7

О.О. БУЦЬКИХ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

НОВОВІЯВЛЕНІ ОБСТАВИНИ ЯК ПІДСТАВА ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, нововиявлені обставини

Поняття «нововиявлені обставини» для вітчизняного судочинства не є новим, оскільки зустрічалось і існує у кримінальному, цивільному, господарському процесі. Даний інститут був відомий законодавству Російської імперії. У радянський період процесуальний порядок та вирішення справ, що виникали з адміністративно-правових відносин, безпосередньо регулювався нормами, які містилися або в ЦПК УРСР від 18.07.1963 р. або Арбітражно-процесуальному кодексі України від 06.11.1991 р. [1].

Проблемам перегляду судових рішень завжди приділялась достатня увага, однак власне інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами присвячено не так багато досліджень, зокрема, в галузі адміністративного процесу.

Деякі аспекти інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у кримінальному процесі знайшли своє відбиття в наукових публікаціях Ю. Ігнатенка, В.Т. Маляренка, І.Б. Михайловської, В.П. Лобача, М.І. Сірого, О.Ю. Татарова, В.Д. Фінька, В.П. Шибіки, М.Є. Шуміла тощо.

Опрацюванням окремих науково-теоретичних та практичних проблем стосовно інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами займалися вітчизняні науковці Р.О. Куйбіда, Л.М. Лобойко, В.Т. Маляренко, Г.М. Омеляненко, В.О. Попелюшко, В.М. Тер-

тишник, В.Д. Фінько, В.І. Шишкін та ін. В Україні окремі питання нововиявлених обставин у цивільному процесі висвітлено в роботах С.Я. Фурси, Є.І. Фурси, С.В. Щербак, В.В. Комарова.

Відсутність у теорії вітчизняного, зокрема, адміністративного процесу спеціального дослідження монографічного характеру, наявність суперечливих суджень з питань правової природи, підстав, порядку, структури інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, ступеню адекватності принципам адміністративного процесу, недостатнє законодавче врегулювання та відсутність єдності судової практики зумовили необхідність дослідження місця сутності нововиявлених обставин в адміністративному судочинстві України.

У сучасних демократичних державах велике значення для гарантування прав людини в її відносинах із владою надається правовому захисту з боку такого незалежного і авторитетного органу, як адміністративний суд. Судовий механізм захисту прав людини дозволяє, в певній мірі, усунути свавілля з боку державної влади, посадових і службових осіб, забезпечуючи проведення в життя принципу її відповідальності за свою діяльність перед людиною. Цей механізм і має назву – адміністративні суди.

Метою написання статті є дослідження нововиявлених обставин як підстави перегляду судового рішення в адміністративному судочинстві.

В правовій науці висловлюються різні точки зору відносно поняття «перегляд за нововиявленими обставинами».

А.М. Резуненко розуміє під нововиявленими обставинами в цивільному процесі «факти об'єктивної дійсності, що залишилися невідомими суду і заявникові при розгляді справи, що мають істотне значення для його правильного вирішення, достовірно встановлені особливим способом і такі, що вказують на неправосудність судових актів, що вступили в законну силу» [2].

Відомий вчений-цивіліст М.Й. Штефан вважає, що перегляд справи у цивільному

процесі в зв'язку з нововиявленими обставинами «є самостійним видом перевірки їх законності і обґрунтованості, процесуальним засобом, що забезпечує їх правильність з фактичної і правової сторони, а також захист прав і охоронюваних законом інтересів громадян, підприємств, установ, організацій і держави» [3, с.611].

З точки зору В.М. Бернадської, нововиявлені обставини – це фактичні дані (факти), які встановлюються системою доказів, яка має довести, що неправильність перекладу, показань свідка, обвинувачуваного, підсудного, потерпілого, висновків і пояснень експерта, зловживань з боку прокурора, дізнавача, слідчого або судді при провадженні в справі, або інші обставини: а) раніше не були відомі суду, що постановив вирок; б) вплинули на несправедливість цього судового рішення [4].

На жаль, теорія адміністративного процесу не виробила єдиної позиції щодо поняття «нововиявлені обставини». Розуміння дефініції «нововиявлені обставини» в теорії адміністративного процесу відбувається саме на основі тлумачення підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник під нововиявленими обставинами розуміють існуючі в момент розгляду справи і суттєво значимі для його вирішення юридичні факти, які не були і не могли бути відомі ні заявникові, ні суду [5, с.448].

Згідно з п.1 ст.14 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права (1966 р.) кожен має право на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону. Судове рішення не може бути визнано справедливим і правосудним, а судовий захист – повним і ефективним, якщо допущена судова помилка. Тому п.6 ст.14 пакту передбачає, що судове рішення підлягає перегляду, якщо «будь-яка нова або нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки».

Рекомендація N R (2000) 2 Комітету міністрів Ради Європи від 19.01.2000 р. «Про пере-

гляд справ і відновлення провадження у справі на внутрішньодержавному рівні у зв'язку з рішеннями Європейського Суду з прав людини» [6] підтримує держав-учасників в їх прагненні вивчати свої національні правові системи для забезпечення існування адекватних можливостей для перегляду справ, включаючи відновлення провадження в тих інстанціях, в яких суд встановив порушення Конвенції (п.ІІ).

Відповідно до ч.2 ст.245 Кодексу адміністративного судочинства України [7] підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є: 1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою на час розгляду справи; 2) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що мали наслідком ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення; 3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення; 4) скасування судового рішення, яке належить переглянути; 5) встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано. Це означає, що в цій частині статті передбачений вичерпний перелік підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.

Пленум Вищого Адміністративного Суду України у Постанові «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму» від 02.04.2007 р. № 2 звертає увагу на те, що рішення судів першої та апеляційної інстанцій щодо спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, не можуть переглядатися в ка-

саційному порядку. Разом із тим вони можуть переглядатися за нововиявленими обставинами, але при цьому суди повинні враховувати, що перегляд судових рішень за зазначеними обставинами можливий, якщо заява подана до настання події або дати (години), після настання яких суд не може розглядати справи, за якими ухвалені судові рішення, які просять переглянути за нововиявленими обставинами, інакше така заява залишається без розгляду. Також вона залишається без розгляду у випадку, коли суд не встиг розглянути її до настання зазначених подій або дати (години) для розгляду спорів, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму.

Винятком з цих правил є перегляд за нововиявленими обставинами судових рішень у справах щодо встановлення відповідними виборчими комісіями результатів виборів, за якими перегляд за нововиявленими обставинами може порушуватись в загальному порядку, але їх розгляд відбувається з особливостями, встановленими статтями 172-179 КАС України [8].

Відповідно до ч.3 ст.245 Кодексу адміністративного судочинства України перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час розгляду справи, не допускається, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність фізичної особи. Це означає, що передбачена цією частиною статті як виключення зворотна сила для можливості скасування рішення адміністративного судочинства за нововиявленими обставинами.

Отже, цією частиною статті передбачена можливість перегляду судових рішень в адміністративних справах за нововиявленими обставинами в разі прийняття нових законів, інших нормативно-правових актів, якими скасовані закони та інші нормативно-правові акти, що діяли на час розгляду конкретної адміністративної справи тільки у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність фізичної особи.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що у чинному законодавстві та сучасній теорії адміністративного процесу відсутнє узагальнене визначення нововиявлених обставин, що викликає їх різне тлумачення в теорії і практиці цивільного процесу і призводить до помилок при їх застосуванні, а отже, до порушення прав осіб, які брали участь у справі.

В цілому ж загальним у всіх приведених визначеннях є те, що всі вони, по суті, є розширеним тлумаченням однієї з підстав перегляду за нововиявленими обставинами. Єдиним істотним додаванням до формулювання є вказівка на невідомість цих обставин не тільки заявникові, але й суду.

Таким чином, на нашу думку, під нововиявленими обставинами слід розуміти юридичні факти, які мають суттєве значення для вирішення справи по суті, але які не були відомі ні сторонам під час розгляду адміністративної справи у суді, ні самому суду при винесенні судового рішення і які є підставою для перегляду вказаного судового рішення за нововиявленими обставинами.

Це особливий самостійний вид перевірки законності та обґрунтованості постанов або ухвал, що не відповідають об'єктивній істині, правам і обов'язкам сторін, тобто цей вид перегляду має ряд схожих ознак і відмінностей порівняно з попередніми переглядами рішень. Ця відмінність полягає в підставах перегляду, об'єктах і суб'єктах перегляду, компетенції суду, порядку і наслідках перегляду, процесуальному становищі осіб, які беруть участь в адміністративній справі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський процесуальний кодекс України : від 06.11.1991 р. // ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
2. Резуненко А. Н. Пересмотр судебных актов, вступивших в законную силу, по вновь открывшимся обстоятельствам как стадия гражданского процесса : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук / А. Н. Резуненко. – Саратов, 2001. – 17 с.

3. Штефан М. Й. Цивільний процес : підручник для студ. спеціальностей вищих закладів освіти / Штефан М. Й. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 696 с.

4. Беднарська В. М. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в кримінальному судочинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В. М. Беднарська. – К., 2007. – 35 с.

5. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України / Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с..

6. Рекомендація N R (2000) 2 Комітету міністрів Ради Європи. «Про перегляд справ і

відновлення провадження у справі на внутрішньодержавному рівні у зв'язку з рішеннями Європейського Суду з прав людини» : від 19.01.2000 р.

7. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06.07.2005 р. // ВВР України. – 2005. – № 35–36, №37. – Ст. 446.

8. Постанова Пленуму Вищого Адміністративного Суду України «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму» : від 02.04.2007 р., № 2.

Буцьких О. О. Нововиявлені обставини як підстава перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві / О. О. Буцьких // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 142–145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12boovac.pdf>

На підставі аналізу наукових позицій досліджуються теоретико-правові проблеми нововиявлених обставин як підстави перегляду судового рішення в адміністративному судочинстві. Сформульовано власне теоретичне визначення поняття нововиявлені обставини як підстава перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві.

Буцьких О.О. Вновь выявленные обстоятельства как основание пересмотра судебных решений в административном судопроизводстве

На основании анализа научных позиций исследуются теоретико-правовые проблемы вновь выявленных обстоятельств как основания пересмотра судебного решения в административном судопроизводстве. Сформулировано собственное теоретическое определение понятия вновь выявленных обстоятельств как основания пересмотра судебных решений в административном судопроизводстве.

Butskih O.O. Again Educated Circumstances as Founding of Revision of Court Decisions is in the Administrative Rule-Making

On the basis of analysis of scientific positions the theoretic-legal problems of new taped circumstances as grounds of the judicial second thought are investigated in the administrative rule-making. Own theoretical determination of concept of the again educed circumstances is set forth as grounds of revision of court decisions are in the administrative rule-making.